

בין אשה לשכינה ביום הכיפורים

סיפור קשה מספרת לנו הגמרא במסכת כתובות (דף סב, ב) על מעשה שאירע בערב יום הכיפורים. מסופר שם על רב רחומי, שהיה מצוי תמיד לפני רבו בישיבה, והיה רגיל לשוב לביתו בכל ערב יום הכיפורים. פעם אחת נמשך בלימודו ולא שב הביתה. היתה אשתו מצפה לו. בכל רגע אמרה: עכשיו הוא בא, עכשיו הוא בא. לא בא. חלשה דעתה, עד שירדה דמעה מעיניה. היה רב רחומי יושב על הגג. נשבר הגג מתחתיו ויצאה נשמתו.

קשה, ואף תמוה מאד הוא הסיפור. אולם דווקא התמיהות שהוא מעלה, יש בהן כדי להפגיש אותנו עם כמה ממשמעויותיו של יום הכיפורים. התמיהה הראשונה היא על מנהגו של רב רחומי. אם החליט שעליו לשוב לביתו רק פעם אחת בשנה, מדוע בחר דווקא בערב יום הכיפורים? הרי לא ניתן למצוא יום בלתי מתאים למפגש משפחתי יותר מאשר יום זה – יום שבו התודעה כולה נתונה בעולם רוחני, בחשבון הנפש, בשאיפה להיטהרות אישית, להתעלות ולדביקות א-להית; יום שבו הקשר הזוגי מוגבל, כאחד מחמשת העיניים של יום הצום. האם רב רחומי בא רק לבקש את מחילתה של אשתו בערב יום הכיפורים, כדי לעמוד בתפילה ובווידי של היום הקדוש במצפון נקי על הצער שגרם לה? – קשה יהיה לייחס אליו התנהגות כה צינית ביחס לאשה שכה התגעגעה אליו.

התשובה לכך נעוצה בהבנה עמוקה יותר בעניינו של יום הכיפורים. כבר המשנה הראשונה במסכת יומא עומדת על כך שהכהן הגדול – הנכנס ביום הכיפורים אל קודש הקודשים ומכפר על העם כולו – חייב להיות נשוי. השראת השכינה במקום המקודש ביותר, בזמן המקודש ביותר, ועל ידי האדם המקודש ביותר – לא תוכל להתממש על ידי אדם שאינו קשור עם אשה בברית הנישואין. על הקרבן הראשון שמביא הכהן הגדול במיוחד ליום הכיפורים – נאמר: "וכיפר בעדו ובעד ביתו". השראת השכינה בבית המקדש הלאומי תבוא רק על ידי מי שהשרה את השכינה בבית מקדשו הפרטי, בבחינת "איש ואשה – זכו – שכינה ביניהם". אין ניגוד בין אהבת ה' לאהבת האשה. שני צדדים של אותה מטבע הן. שיר האהבה הגדול שבין כנסת ישראל לקב"ה – שיר השירים – מתאר אהבה זו דווקא במשל אהבתם של הדוד והרעיה. ועל כך אמר ר' עקיבא כי "אין כל העולם כולו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל, שכל השירים קודש ושיר השירים קודש קדשים". על כן נאמר במשנה כי "לא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב וכיום הכיפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות... וחולות בכרמים. ומה היו אומרות? בחור, שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך". דווקא יום הכיפורים – בו הושלם מהלך ה"קידושין" של הקב"ה עם כנסת ישראל במתן הלוחות השניים – הוא היום המתאים לפתוח בו את תהליך כריתת הברית בין איש מישראל לאשתו. דווקא היום בו מתייחד כל אדם מישראל באהבת ה' – הוא היום הראוי לטיפוח האהבה שבין איש לאשתו; כי אהבה אחת הן.

שמו – רב רחומי – אינו מקרי. "רחומי", בארמית אינו אלא "אהבה". את זאת ביקש רב רחומי להביע בהגיעו לביתו בכל שנה בערב יום הכיפורים – יום האהבה הכפול, בין איש לאשתו ובין יהודי לא-יהודי. ביקש בכך להעלות את הקשר שבין לבין אשתו לספירה הגבוהה ביותר, בה תתמזג אהבה זו באהבת ה'. אולם כאן היתה גם הנקודה בה נפל. ביומו האחרון, נמשך רב רחומי בתלמודו, דבק באהבת התורה ובאהבת ה'. התרומם עד גגו של בית המדרש. אז ושם, בשיאה של חוויית ההתעלות אל אהבת ה', נשכח ממנו הצד השני של אותה מטבע – אהבת האשה. אמנם היעדרותו מביתו היתה כדת וכדין על פי ההלכה (רמב"ם הל' אישות יד, ב), הקובעת ש"תלמידי חכמים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות נשותיהן שתיים ושלוש שנים". אולם הלכה זו, עם כל הקושי הגדול שיש בה, אינה מתירה התעלמות מרגשותיה של בת הזוג, וודאי שאינה מתירה לרמוס אותם. אם נקבע מועד לשוב הביתה, והאשה הגלמודה מצפה ומצפה – אל לך לאחר אליה אפילו רגע אחד מיותר. יכולה היא לסבול ולהקריב רבות, למען התורה, למען השראת השכינה (ואף למען עם ישראל, ארץ ישראל ומדינת ישראל); אולם עליך לזהות, לחוש ולהרגיש, מהי אותה "כבשת הרש" שלה, אותה אינך רשאי לגזול ממנה. וכך מסיק רבנו יונה מסוגיא זו:

אף על פי שיכול ללכת שלא ברשות עד שלוש שנים... מדרך הרחמנות יש לו להקדים כדי שלא תצטער יותר מידי, ולא ייענש בסיבתה כמו שנענש רב רחומי. וכל שכן אם... מרגיש באשתו שהיא מקפדת ביותר – שיש לו ליזהר, כדי שלא תהיה מצוה הבאה בעבירה.

בנקודת המתח שבין אהבת ה' לאהבת האשה נפל הגג הגבוה בו עמד רב רחומי ועסק בתורה. יסודותיו התגלו כרעועים. הם לא עמדו על קרקע יציבה דיה, ועל לא עמדו בפני דמעה אחת של אשה גלמודה המצפה לאישה שיקיים את הבטחתו וישוב אליה בערב יום הכיפורים.

הרב עזריאל אריאל

**בוחרים
במשפחה**

"בוחרים במשפחה" – ארגון חברתי ששם לו למטרה לחזק ולקדם את ערכי המשפחה בחברה ובמדינה, מול מגמות הפירוק של התא המשפחתי בארץ ובעולם